

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH
ZDROJOV**

1127109

**OVCA AKO HOSPODÁRSKE ZVIERA S VÝZNAMNOU
MIMOPRODUKČNOU FUNKCIOU**

2010

Zuzana Lizáková

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH
ZDROJOV**

**OVCA AKO HOSPODÁRSKE ZVIERA S VÝZNAMNOU
MIMOPRODUKČNOU FUNKCIOU**

Bakalárska práca

Študijný program:	Udržateľné poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka
Študijný odbor:	6.1.1 Všeobecné poľnohospodárstvo
Školiace pracovisko:	Katedra špeciálnej zootechniky
Školiteľ:	doc. RNDr. Milan Margetín, PhD.
Konzultant:	Ing. Jarmila Dúbravská, PhD.

Nitra 2010

Zuzana Lizáková

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE

Fakulta agrobiológie a potravinových zdrojov

Katedra špeciálnej zootechniky

Akademický rok: 2009/2010

ZADÁVACÍ PROTOKOL BAKALÁRSKEJ PRÁCE

Študent: Zuzana LIZÁKOVÁ

Študijný program: III. roč. UPRV

V zmysle 3. časti, čl. 21 Študijného poriadku SPU v Nitre z roku 2002 Vám zadávam **tému záverečnej práce:**

Ovca ako hospodárske zviera s významnou mimoprodukčnou funkciou.

Cieľ práce:

Spracovať dostupnú literatúru pojednávajúcu o hlavných ovčích produktoch a analyzovať mimoprodukčnú funkciu chovu oviec na Slovensku.

Rámcová metodika práce:

Zadaná téma záverečnej bakalárskej práce bude mať charakter kompilačný. Hlavnou úlohou pri spracovaní záverečnej práce bude štúdium literatúry. Podklady k práci bude autorka čerpať z dostupných vedeckých a odborných časopisov pojednávajúcich o zadanej téme, vydávaných na Slovensku i v zahraničí. Podkladom pre spracovanie práce budú tiež vedecké monografie, zborníky z vedeckých konferencií a odborných seminárov. Odporúča sa aj široké využitie internetu.

Dôraz v záverečnej práci bude kladený na popis hlavných mimoprodukčných funkcií tohto odvetvia živočíšnej výroby, tj. vplyv chovu oviec na rozvoj vidieka, vplyv na krajinotvorbu a životné prostredie (využitelnosť trvalých trávnych porastov), vplyv odvetvia na sociálne zabezpečenie obyvateľstva vidieka predovšetkým v horských a podhorských oblastiach Slovenska, atď. V práci budú analyzované aj hlavné produkty z chovu oviec (mlieko, syry, ovčie a jahňacie mäso) a ich vplyv na výživu a zdravie obyvateľstva.

Rozsah grafických prác: V práci budú uvedené aj prevzaté grafy, tabuľky a obrázky, pri ktorých budú uvedení autori.

Rozsah textovej časti: cca 30- 40 strán

Literatúra:

HABÁN,M., OTEPKA, P. 2007. *Vidiecky turizmus a agroturizmus*. 2.vyd. Nitra: ÚVTIP pre vydavateľstvo NOI v Bratislave, 2007. 117 s. ISBN 978-80-89088-52-2.

KERESTEŠ, J. 2008. *Ovčiarstvo na Slovensku história a technológia*. 1. vyd. Považská Bystrica: Eminent, 2008. 592 s. ISBN 80-969840-5-3.

MARGETÍN, M., BULLOVÁ, M. 2004. *Manažment chovu oviec*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2004. 183 s. ISBN 80-8069-342-0.

NOVÁK, J. 2008. *Obnova pasienkov na karpatských salašoch*. 1. vyd. Nitra: UVTIP, 2008. 200 s. ISBN 978-80-89088-64-5

Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Milan Margetín, PhD.

Konzultant záverečnej práce: Ing. Jarmila Dúbravská, PhD.

Dátum zadania záverečnej práce: 2009

Harmonogram postupu prác:

- ❖ Štúdium literatúry a spracovanie individuálnych záznamov.
- ❖ Priebežné konzultácie s vedúcim záverečnej práce.
- ❖ Skompletizovanie bakalárskej práce podľa požadovanej osnovy.

Dátum odovzdania záverečnej práce: máj 2010

Vedúci katedry:

Prof. Ing. Ondrej Debrecéni, CSc.

Dekan:

Prof. Ing. Daniel Bíro, CSc.

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Zuzana Lizáková vyhlasujem, že som záverečnú prácu „Ovca ako hospodárske zviera s významnou mimoprodukčnou funkciou“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 27. marca 2010

Zuzana Lizáková

Pod'akovanie

Touto cestou úprimne ďakujem doc. RNDr. Milanovi Margetínovi, PhD. za odborné vedenie, cenné rady a všestrannú pomoc pri vypracovaní bakalárskej práce.

Abstrakt

V predkladanej bakalárskej práci sme zhodnotili rôzne aspekty chovu oviec, ktorý sa v posledných rokoch začína znovu rozširovať, a to najmä z hľadiska mimoprodukčnej funkcie tohto odvetvia. Stavy oviec a ich úžitkovosť v posledných rokoch stúpa, v dôsledku čoho sa zvyšuje produkcia hlavných ovčích komodít. V poslednom období sa kladie väčší význam aj na mimoprodukčnú funkciu, predovšetkým na utváranie rázu vidieckej krajiny. Významnú časť tvoria prvky sociálnej a právnej povahy, medzi ktoré zaraďujeme organizačné formy chovu a pasenie, salašnícke spolky, ich sociálne postavenie v dedinskom spoločenstve. S chovom oviec súvisia aj mnohé prejavy z oblasti duchovnej kultúry a folklóru. Ovce majú schopnosť pásť sa od včasnej jari do neskorej jesene. Umožňuje im to dobrá chodivosť, ako aj osobitne stavaný pysk a chrup. Ovce spásajú viac druhov rastlín ako dobytok vrátane výhonkov rozličných krov a drevín, čím si dopĺňajú niektoré minerálne látky. Tým zároveň udržiavajú pasienky pred lesným náletom a bránia rozširovaniu niektorých krov bez vynaloženia ľudskej alebo mechanickej práce, čo nie je zanedbateľné. Vidiek v súvislosti s chovom oviec má značný potenciál pre rozvoj cestovného ruchu. Nejedná sa len o pôsobivú krajinu, ktorá láka najmä ľudí z miest, ktorí často stratili kontakt s prírodou, ale zároveň predstavujú pre nich určité dobrodružstvo spojené s poznávaním prírody a tradičného života na salaši. Keďže Slovensko je krajina známa svojim ovčiarstvom, ovčím mliekarstvom a salašníctvom, agroturistika môže byť úspešne orientovaná týmto smerom. V predkladanej práci osobitnú časť venujeme javom ľudskej kultúry, ktorá je v mnohých oblastiach tematicky prepojená so životom na salašoch. Pre celkové zachovanie špecifik ovčiarstva na Slovensku sa v Liptovskom Hrádku sprístupnilo Ovčiarске múzeum, ktorého jedinečnosť je v tom, že sú v ňom zobrazené historické a etnografické aspekty chovu oviec.

Kľúčové slová: ovce, mimoprodukčná funkcia, rozvoj vidieka, pasenie, krajnotvorba

Abstract

In the presented bachelor thesis we have appraised various aspects of keeping sheep which has begun to expand again in recent years, especially we have considered these aspects from the perspective of non-productive function of this sector. The number of sheep and their efficiency has been increasing in latter years and, as a result, the production of main sheep commodities has been rising. In recent times there has been also placed higher importance to the non-productive function, especially to the formation of countryside character. The significant part is composed of elements of social and legal character, where we include organizational forms of breeding and shepherding, farming associations and their social position within village community. Many expressions from the area of religion culture and folklore are related to the sheep breeding. Sheep are able to feed from early spring to late autumn. It is enabled by their good ability to walk as well as specially shaped snout and teeth. Sheep as stock eat many sorts of plants including sprouts of various bushes and wood species and so they refresh certain necessary mineral substances. At the same time they keep pasture lands from wood self-seeding and they prevent some bushes from spreading without investing human or machine work, which is not negligible. In the connection with sheep keeping countryside has a great potential for the growth of tourist trade. It not only concerns an impressive country attracting people mostly from towns, who have often lost touch with nature, but also for these people it means certain adventure connected with knowing the nature and traditional life at the farm. As Slovakia is the country known for its sheep breeding, sheep milk producing and sheep farming, agrotourism can be successfully oriented in this direction. In this thesis an individual part is presented to the signs of folk culture which in many areas is topically connected with the life at the farms. To preserve the character of sheep keeping in Slovakia the Shepherd's Museum in the town Liptovský Hrádok has been opened. Its uniqueness is in that historical and ethnographical aspects of sheep breeding are shown there.

Key words: sheep, non-productive function, country growth, pasture, landscape formation

Obsah

Obsah.....	8
Úvod.....	9
1 Cieľ práce.....	10
2 Metodika práce.....	11
3 Štúdia o súčasnom stave riešenej problematiky	12
3.1 História ovčiarstva na Slovensku	12
3.2 Analýza ovčích produktov a mäsa.....	14
3.2.1 Ovčie mlieko	14
3.2.2 Ovčí hrudkový syr.....	15
3.2.3 Ovčie a jahňacie mäso	16
3.3 Hlavné mimoprodukčné funkcie oviec.....	17
3.4 Sociálne postavenie odvetvia	18
3.5 Využívanie trávnych porastov chovom oviec	21
3.5.1 Trvalé trávne porasty	22
3.5.2 Pasenie	23
3.5.3 Košarovanie	26
3.5.4 Exkrementy oviec	26
3.6 Ovca - jav ľudovej kultúry	27
3.6.1 Tradičné ubytovanie a strava	28
3.6.2 Odev a tradičné doplnky	29
3.6.3 Zvyky a tradície	30
3.6.4 Ovčiarské múzeum.....	31
3.7 Ovca súčasťou vidieckej krajiny	33
4 Návrh na využitie poznatkov.....	36
Záver	37
Zoznam použitej literatúry	38
Prílohy.....	43

Úvod

Chov oviec je na území Slovenska jednou z najstarších činností poľnohospodárstva. Ovca je zviera, ktoré svojimi biologickými a úžitkovými vlastnosťami významne ovplyvnila civilizačný proces človeka.

Ovčiarstvo na Slovensku má svoje nezastupiteľné postavenie a význam v dvoch základných funkciách, ktoré plní, a to vo funkcii produkčnej a mimoprodukčnej. Produkčná spočíva v doplňovaní surovínovej základne, obohacuje výživu. Zvýšil sa však význam chovu oviec pre horské a podhorské oblasti, kde plnia veľmi dôležitú úlohu v udržiavaní krajiny, ochrane a tvorbe životného prostredia, zabezpečujú protieróziu ochranu. Plnia teda aj mimoprodukčné funkcie a sú dôležitým článkom ekologickej stability.

Chov oviec má aj pri zachovaní si tradičných extenzívnych prvkov chovateľskej techniky ekonomický význam. Salašníctvom sa totiž počas celého vegetačného obdobia zabezpečuje dobrá výživa oviec, ale aj jariet určených na reprodukciu, produkcia ovčieho mlieka, jahňacieho mäsa pasienkovým výkrmom jahniat, intenzívne priame animálne hnojenie plôch pasienkov využívaných košarovaním v kombinácii s aplikáciou hnojív (P, Ca) a prísevom vhodných tráv, sa mení botanické zloženie menej úžitkových trvalých trávnych porastov na kultúrne porasty.

Aby bol chov oviec, rovnako ako ostatné odvetvia hospodárstva úspešný, je potrebné o ňom uvažovať v multifunkčnom význame. Preto je potrebné zvážiť všetky možnosti, ktoré chov oviec prináša, a navrhnúť spôsob hospodárenia, v ktorom budú ovce plniť všetky svoje funkcie.

Ovčiarstvo je fenoménom slovenskej histórie, ovplyvnilo spôsob života, hospodárenie, krajinný ráz, odev či stravovanie obyvateľstva. Preto je dôležité rozšíriť pozitívnu osvetu o chove oviec, oboznámiť potencionálnych chovateľov a konzumentov o priaznivých vplyvoch produkčnej a mimoprodukčnej funkcii týchto hospodárskych zvierat.

---

1 Cieľ práce

Cieľom bakalárskej práce bolo spracovať dostupnú slovenskú i zahraničnú literatúru pojednávajúcu o priaznivých účinkoch mimoprodukčnej funkcie oviec. Tiež poukázať na priaznivé účinky tradičných ovčích produktov a ich vplyv na výživu ľudí. Podklady k práci sme čerpali z dostupných vedeckých monografií, zborníkov z odborných seminárov a konferencií. Podkladom boli tiež články z vedeckých a odborných časopisov a odborné články dostupné na internete zaoberajúce sa touto problematikou.

---

2 Metodika práce

Vzhľadom k stanovenému cieľu, ktorým bolo teoreticky poukázať na priaznivé účinky mimoprodukčnej funkcie oviec, sme spracovali dostupné informácie z odborných a vedeckých časopisov, zborníkov a odborných monografií. V práci sme popísali vplyv chovu oviec na rozvoj vidieka, vplyv na krajinotvorbu a životné prostredie (využitelnosť trvalých trávnych porastov), vplyv odvetvia na sociálne zabezpečenie obyvateľstva vidieka. Ovcu sme tiež vyzrkadlili ako jav ľudovej kultúry.

Predpokladá sa pokračovať v tejto téme v diplomovej práci. Kompilát bude slúžiť ako teoretický podklad pre výskum, ktorý je v súčasnosti pripravovaný.

---

3 Štúdiá o súčasnom stave riešenej problematiky

3.1 História ovčiarstva na Slovensku

Slovensko je jednou z krajín, kde chov oviec má bohatú tradíciu. Začiatok je datovaný už od 9. storočia. Chov oviec po stáročia zasahoval do viacerých oblastí hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho vývoja krajiny (PÁNIK, 2006).

Pasenie zvierat zohralo podstatnú úlohu pri formovaní krajiny. Pastier pod vplyvom svojich potrieb v horských a podhorských oblastiach po vyklčovaní a vypálení stromov odlesňoval a sprístupňoval plochy na pasenie. NOVÁK (2008) zastáva názor, že pasienky v horských oblastiach sa na našom území vyznačujú zvláštnym spôsobom využívania, ktorý sa zachoval z čias valašskej kolonizácie (14. - 17. storočie). Obyvatelia z Vláška sa útekem pred Turkami hromadne presúvali cez karpatský oblúk. Koncom 14. storočia sa z juhovýchodných oblastí Karpát dostali do Zemplína a Šariša, v 15. – 17. storočí do všetkých horských oblastí stredného a severného Slovenska (liptovské a oravské hole) a mnoho ďalších horských oblastí bolo posiatych stovkami salašov a tisíckami oviec. Pastierstvo bolo najrozšírenejším zamestnaním. Salašníctvo v horských regiónoch Slovenska úmerne k hospodárskemu významu vplývalo aj na formovanie niektorých zložiek tradičnej kultúry a spôsobu života ľudu. Vznikli osobité typy pastierskych piesní, tancov, zvykov, pastierskeho umenia a podobne.

Podľa KERESTEŠA (2008) hrala ovca v našich hospodárskych dejinách vždy významnú rolu. Až do druhej polovice 19. storočia bola najvýznamnejším producentom konzumného mäsa, mlieko a výrobky z neho boli základom každodennej stravy. Do odevov a kožušín z jej vlny sa náš národ obliekal. Ovca bola zvierat'om, ktoré umožnilo nášmu národu byť sebestačným v odievaní, výrazne napomáhala výžive obyvateľstva, podporovala jeho zamestnanosť, pomáhala obnovovať úrodnosť pôdy, udržiavala ekológiu krajiny, pozitívne zasiahla do vývoja našej národnej slovesnosti, spevu, zvykoslovia a kultúry.

Koncom 19. storočia začal chov oviec na našom území upadať. Za päťdesiat rokov, do roku 1920, klesol počet oviec o štyri pätiny. Oživenie nastalo v roku 1935, keď vznikol v Martine Štátny ovčiarsko - vlnársky ústav, zakladali sa kmeňové stáda a zaviedla sa kontrola úžitkovosti. Pod vplyvom týchto opatrení, organizátorskej a vedeckej práce, sa chov oviec začal výrazne zveľaďovať. Tieto snahy pretrhli

---

a ovčiarstvo zdecimovali vojnové udalosti tak, že na Slovensku bolo k 1. januáru 1946 len 287 444 oviec (MARGETÍN, BULLOVÁ, 2004).

Súčasná situácia ovčiarstva na Slovensku

Podľa údajov Situačnej a výhľadovej správy sme k 31. 12. 2009 na Slovensku chovali 376 tisíc kusov oviec, z toho 254 tisíc bahníc (matiek). Podľa BORECKEJ (2010) to nie je na členitosť našej krajiny veľa, ale z hľadiska súčasnej spotreby ani málo. GREBÁČ (2008) uvádza, že až 60 % bahníc dojíme. V iných ovčiarskych krajinách je to len 10 %. Zodpovedá to našim stravovacím návykom. Uprednostňujeme mliečny produkt oviec pred ich mäsom. Vo všeobecnosti prevažuje extenzívny chov, zameraný na spásanie lúk. Súčasný počet oviec však nedokáže rekultivovať všetky trvalé trávnaté porasty .

V Koncepcii chovu oviec na Slovensku pre obdobie 2006-2010 sa uvádza význam chovu oviec predovšetkým v produkcii špecifických výrobkov pre racionálnu výživu obyvateľstva (jahňacie mäso, ovčie syry a iné mliečne výrobky). Stále väčší význam odvetvia však je v jeho mimoprodukčnej funkcii. Súvisí to so všeobecne prijatými zásadami a požiadavkami vytvárania trvalo udržateľného prostredia a s podporou rozvoja vidieka. Nezastupiteľnou funkciou chovu oviec je jeho krajnotvorná funkcia. Nie je natoľko výhodné vykonávať krajnotvorbu mulčovaním a ťažkými mechanizmami, ale hospodárskymi zvieratami, ktoré prinášajú úžitok. V našich podmienkach plní chov oviec aj významnú funkciu v oblasti sociálnej, najmä v niektorých regiónoch Slovenska.

Tlačová agentúra Slovenskej republiky (2009) vo svojich článkoch o podpore chovu oviec uvádza, že Slovensko má hrozivé pasívne saldo v obchodnej bilancii s agrokomoditami. Preto je výhodné podporovať podnikateľské aktivity udržujúce zamestnanosť vidieckeho obyvateľstva. Podľa nových pravidiel podpôr budú mať pestovatelia trávnatých porastov povinnosť chovať hospodárske zvieratá v závislosti od veľkosti obhospodarovanej trávinatej plochy. Motiváciou pre nových a rozširujúcich chovateľov by mal byť príspevok 1000 eur (30 126 Sk) na jednu dobyčiu jednotku, ktorá v tomto konkrétnom prípade predstavuje šesť oviec. Nenávratnou dotáciou bude 40 % príspevku, v prípade chovateľa vo veku do 40 rokov až 50 %. Hornou hranicou na získanie podpory je 50 dobytčích jednotiek, čiže 300 oviec. V slovenskom ovčiarstve by sa situácia skutočne mala meniť k lepšiemu.

3.2 Analýza ovčích produktov a mäsa

Podľa KERESTEŠA (2008) je rozvoj mimoprodukčnej funkcie založený predovšetkým na produkčnej funkcii. Slovenské ovčiarstvo má všetky predpoklady pre konkurencieschopný chov a pre uplatnenie jeho produktov na európskom trhu aj v súčasnosti po vstupe SR do EÚ.

3.2.1 Ovčie mlieko

Vzhľadom k tradícii ovčieho mliekarstva na Slovensku, ale aj skutočnosti, že dojný ovce tvoria väčšinu (naopak vo svete je len cca 10 % oviec dojných), považujeme túto oblasť za perspektívnu, s možnosťou presadenia sa nielen na trhoch EÚ, ale aj v zámorí. Významný je tiež fakt, že z nových členských štátov EÚ (EU-10) je Slovensko najväčším producentom ovčieho mlieka. Koncepcia chovu oviec pre obdobie 2006-2010 potvrdzuje, že mlieko u nás tvorí viac ako 40 %-ný podiel na tržbách z chovu oviec. Predstavuje surovinu na výrobu špecifických výrobkov, ktoré obohacujú a spestrujú trh s potravinami.

Ovčie mlieko je výživné chutné a lahodné zároveň. Má jemnú, trochu nasladlú chuť. Je oveľa bohatšie na sušinu ako mlieko kravské a kozie a obsahuje až dvakrát viac minerálnych látok (vápnik, fosfor, zinok) a tiež všetky dôležité vitamíny skupiny B (MARGETÍN, BULLOVÁ, 2004).

Podľa ČUBOŇA et. al. (2006) rozlišujeme pri nákupe dva trhové druhy ovčieho mlieka a to:

- 1. surové ovčie mlieko** – ktoré je definované ako nezmenený nádoj od jednej alebo viacerých oviec, ktorý nebol zohriaty na teplotu vyššiu ako 40 °C alebo podrobený inej úprave s podobným účinkom,
- 2. pasterizované ovčie mlieko** – je definované ako výrobok získaný zo surového ovčieho mlieka po čistení, stanovenom tepelnom ošetrení a schladení. Základné požiadavky a znaky kvality pre ovčie mlieko sú zakotvené STN 57 0510.

Zloženie ovčieho mlieka je závislé od viacerých faktorov (plemeno, výživa, ročné obdobie, zdravotný stav oviec, atď.), pričom možno zovšeobecniť, že čím je vyššia produkcia, tým je obsah zložiek mlieka nižší. V priebehu laktácie so znižujúcou sa produkciou mlieka stúpa obsah tuku a bielkovín, teda i celkovej sušiny a koncom laktácie je obsah základných zložiek približne dvojnásobný oproti mlieku kravskému (BRESTENSKÝ, VLÁČIL, 2009).

3.2.2 Ovčí hrudkový syr

Ako uvádza MICHALCOVÁ (2009), ovčie mliekárstvo je v našich podmienkach špecifická činnosť, pri ktorej sa surovina - ovčie mlieko - priamo spracováva na finálny výrobok (oštiepok, parenica) alebo na polotovary (ovčí hrudkový syr). Ovčí hrudkový syr, je syr vyrábaný vyzrážaním bielkovín z ovčieho mlieka pôsobením syridla a čiastočným oddelením srvátky uvoľnenej v procese jeho výroby. Súčasne sa aj tento vedľajší produkt srvátky používa na skrmovanie hospodárskych zvierat. Podľa VIŠŇOVSKÉHO a MALÍKA (1995) sa podstatná časť ovčieho hrudkového syra dostáva do bryndziarní na základe zmluvy o dodávke. Bryndziarne syr spracovávajú na bryndzu.

Bryndza - výrobok vyrábaný zo syrov z ovčieho mlieka, alebo zo zmesi syrov z ovčieho a kravského mlieka, pričom podiel syra z ovčieho mlieka musí byť v sušine bryndze vyšší ako 50 % hmotnostných jednotiek. Základnou surovinou na výrobu bryndze je ovčí syr (ovčí hrudkový syr), alebo jeho skladovaná forma - skladovaný ovčí syr (sudový ovčí syr) vyrobený z ovčieho mlieka a hrudkový syr vyrobený z kravského mlieka. Bryndza patrí do skupiny prírodných syrov. Výroba bryndze má na území Slovenskej republiky dlhoročnú tradíciu. Jej výroba prešla dlhoročným vývojom od salašníckeho spôsobu až po moderné spracovanie v bryndziarniach a mliekarniach. Podľa výroby ovčieho hrudkového syra sa člení na:

1. ovčí hrudkový syr vyrobený zo surového ovčieho mlieka (spravidla na salašoch v horských podmienkach), bryndza z neho vyrobená sa musí označiť slovami „vyrobené zo surového mlieka“,

2. ovčí hrudkový syr vyrobený z pasterizovaného ovčieho mlieka (spravidla v bryndziarňach alebo mliekarniach) pričom výrobca nemá povinnosť, ale môže v označení bryndze uviesť, že bola vyrobená z pasterizovaného ovčieho mlieka (MICHALCOVÁ, 2009).

Vedľajším produktom pri výrobe ovčieho hrudkového syra, oštiepkov a pareníc je srvátka. Vzhľadom na svoje zloženie (9 % sušiny, 0,9 % tuku, 1,7 % bielkovín, 5 % mliečného cukru a 0,3 % popolovín) je vhodná na ďalšie spracovanie na žinčicu, prípadne na skrmovanie. VIŠŇOVSKÝ, MALÍK (1995) tieto produkty definujú ako:

Žinčica - lahodný výživný nápoj, ktorý sa vyrába zahriatím srvátky. Zahrievaním sa vyzrážajú mliečne bielkoviny (albumíny, globulíny), pričom sa zachytáva mliečny tuk vo forme zrazeniny. Oddelením a rozbitím zrazeniny vzniká žinčica. Zo 100 l srvátky

---

môžeme získať okolo 30 l žinčice. Takto spracovaná žinčica je sladká, ale zároveň môže byť východiskovou surovinou na výrobu kyslej žinčice.

Oštiepok - tvrdý ovčí syr rôzneho tvaru podľa oblasti výroby, najčastejšie tvaru šišky alebo súdka, s hmotnosťou 0,5. 1 kg, rôzne ozdobený. Údi sa v chladnom dyme do zlatožltej až červenkastohnedej farby. Je trvanlivý a vydrží aj niekoľko rokov.

Parenica - jemný ovčí syr vyrobený z kysnutého ovčieho hrudkového syra. Syreninu krájame na tenké pásiky, ktoré miesime v miske s teplou vodou. Vymiesené kúsky stlačíme v dlani do kusa, postupne vyťahujeme a skladáme. Poskladaný pás formujeme v žliabku formovacej dosky a na 3-5 minút vložíme do slaného roztoku. Vysolený pás zvinieme do tvaru plného „S“ a priúdime v studenom dyme.

3.2.3 Ovčie a jahňacie mäso

Jahňacie mäso má veľké prednosti vo výžive ľudí a pre ľahkú stráviteľnosť sa radí do skupiny diétného mäsa. Podľa KERESTEŠA (2008) je tiež veľmi výživné, má výborné chuťové vlastnosti a vysokú energetickú hodnotu, ale napriek tomu sa u nás zúčastňuje na celom konzume iba 1 – 2 % (0,29 kg na obyvateľa). Ak porovnáme obsah bielkovín v jednotlivých druhoch mäsa zistíme, že jahňacie mäso ich obsahuje viac ako bravčové a takmer dosahuje hodnoty teľacieho, resp. hovädzieho mäsa. Najvýznamnejšou zložkou je obsah aminokyselín, najmä esenciálnych. Významný je obsah tukovej zložky, s vyšším obsahom nasýtených mastných kyselín, ktoré pozitívne vplyvajú na hladinu cholesterolu v krvi. Jahňacie mäso má aj vysoký obsah minerálnych látok a vitamínov, t.j. má 10 x vyšší obsah železa ako teľacie mäso, obsahuje najmä vitamíny skupiny PP, B₁, B₂, C a má aj dvojnásobne viac draslíka, sodíka, horčíka ako iné druhy mäsa.

Charakteristickou vlastnosťou jahňacieho mäsa a najmä ovčieho, sú určité špecifické chuťové vlastnosti a typická aróma, ktoré priamo ovplyvňujú v pozitívnom i negatívnom zmysle obľúbenosť tohto druhu mäsa medzi konzumentmi. Ovčie mäso má ružovú farbu, je jemné, šťavnaté a mierne prerastené tukom. Jahňacie mäso má jemnú konzistenciu, nízky obsah tuku, bielu až zlatoružovú farbu. Vyniká šťavnatosťou a krehkosťou svalového vlákna. Úspech mäsa na poli komerčnom závisí hlavne od kvalitatívnych a kvantitatívnych stránok produkcie. Ide o : hmotnosť pri zabití, stav vykrmenosti, zloženie jatočného tela, kvalita tuku a sfarbenie mäsa (OCHODNICKÝ et al., 1998). Priemerné hodnoty energie, vody, bielkovín a tukov v 100 kg jedlého podielu základných druhov mäsa uvádzajú v tabuľke 1 MARGETÍN, BULLOVÁ (2004).

Tabuľka 1 Zloženie mäsa v 100 kg jedlého podielu od rôznych druhov hospodárskych zvierat

Druh mäsa	Energia (J)	Voda (g)	Bielkoviny (g)	Tuk (g)
<i>ovčie</i>	1155,5	60,0	16,2	23,0
<i>jahňacie</i>	1092,7	60,0	19,0	20,0
<i>hovädzie</i>	665,7	70,2	20,8	7,8
<i>teľacie</i>	628,0	71,2	20,5	6,8
<i>bravčové</i>	1281,1	57,0	15,5	26,7

Akostné ukazovatele sú závislé od fyzikálnych a technologických vlastností, biochemického stavu a mikrobiálnej kontaminácie. Prejavuje sa to na zmyslových i kulinárnych vlastnostiach čo súvisí so zdravotnou nezávadnosťou mäsa. Pri posudzovaní mäsa sa hodnotí : vzhľad, vôňa, chuť a konzistencia. Pri posudzovaní vzhľadu hrajú dôležitú rolu farba, čistota opracovania, tržná úprava, tukové pokrytie, mramorovanie (MARGETÍN, BULLOVÁ, 2004).

3.3 Hlavné mimoprodukčné funkcie oviec

VLÁČIL a MIHINA (2004) sa zhodujú v názore, že na Slovensku chov oviec tvorí doplnkové odvetvie živočíšnej výroby. Alikvotnou mierou prispieva k produkcii mäsových a potravinových výrobkov. Okrem toho sa významne podieľa na plnení mnohých mimoprodukčných funkcií, predovšetkým pri utváraní rázu vidieckej krajiny. Človek patrí medzi významné faktory, vplývajúce na charakter krajiny. Podieľa sa na premene krajiny už od neolitu, kde ako poľnohospodár začal získavať pôdu vyrúbavaním lesov. Postupne tak redukoval lesné plody. Na úkor lesov vznikli u nás nielen polia, ale aj lúky a pasienky. Vzniklo mnoho náhradných spoločenstiev, ktoré v krajine človekom nedotknutej neexistovali (MORAVEC et al., 1994).

Výskyt poloprírodných trávnych porastov je podmienený topografickou polohou, vertikálnou členitosťou, pestrosťou geologicko – petrografického substrátu, rôznymi klimatickými podmienkami i nízkym stupňom obhospodarovania. Jednotlivé typy trávnych spoločenstiev sa od seba líšia nielen produkciou biomasy a jej kvalitou, ale aj z hľadiska svojich mimoprodukčných funkcií v krajine (protierózna, filtračná, genofondová, estetická, atď.) (HOLÚBEK et al., 2001).

ZUSKINOVÁ (2001) uvádza ovce ako zložitý komplex javov ľudovej kultúry. Sú to predovšetkým javy hmotnej povahy, ktoré ho zaraďujú do materiálnej kultúry. Sem patria pracovné nástroje a techniky, stavebné objekty. Významnú časť tvoria prvky sociálnej a právnej povahy, medzi ktoré zaraďujeme organizačné formy chovu a pasenia, salašnícke spolky, spôsoby zmluvného najímania a odmeňovania pastierov, ich sociálne postavenie v dedinskom spoločenstve, formy ochrany vlastníctva a úhrady škôd. S chovom oviec súvisia aj mnohé prejavy z oblasti duchovnej kultúry a folklóru, ako napríklad pracovné zvyky a obyčaje, predstavy pastierov o prírode, liečebné praktiky, poverové predstavy, magické úkony, pranostiky.

Koncepcia chovu oviec pre obdobie 2006-2010 vyzdvihuje mimoprodukčnú funkciu, ktorá sa dostáva do popredia. Uvádza tiež, že chov oviec je zviazaný s rozvojom vidieka, jeho osídlením a zamestnávaním obyvateľov, ale aj so zachovaním krajiny formou spásania a udržiavania pasienkov a biotopov.

3.4 Sociálne postavenie odvetvia

Ako uvádza PODOLÁK (1982), sociálne postavenie odvetvia sa diferencovalo chronologicky, regionálne, ale predovšetkým záviselo od ekonomického významu chovu oviec v poľnohospodárstve, od rozsahu a charakteru vykonanej práce, od odmien za túto prácu a od tradičných miestnych zvyklostí právneho charakteru. Príslušníci ovčiarskej profesie vždy stáli spoločensky vyššie ako pastieri iných druhov hospodárskych zvierat, no svojim sociálnym postavením sa málokedy vyrovnali roľníkom. Keďže obdobie letného pasenia sa začínalo podľa miestnych podmienok v apríli či v máji a trvalo zvyčajne do septembra, mladí adepti pastierstva - honelníci - vynechávali školskú dochádzku, čo sa podpísalo na ich vzdelaní. Oplývali síce mnohými praktickými vedomosťami, avšak chýbala im humanitná časť vzdelania. Pre zlepšenie situácie sa musia, podľa Koncepcie chovu oviec pre obdobie 2006-2010, zo strany chovateľov vytvárať vhodné pracovné (technické, sociálne, ekonomické) podmienky. Keďže sa počíta s miernym zvýšením počtu oviec, vystupuje do popredia požiadavka na zvýšenie účinnosti využitia ľudských zdrojov, a to najmä vo zvýšení kvality výrobných pracovníkov i manažmentu. V tejto súvislosti sa dostáva do popredia otázka prípravy nových pracovníkov, ako i vzdelávanie terajších pracovníkov. Je potrebné hľadať a vytypovať vhodné formy vzdelávania a to z viacerých dôvodov :

-
- veková štruktúra pracovníkov v oblasti chovu oviec – najmä bačov je nepriaznivá, ide väčšinou o starších ľudí,
  - pomocný personál nemá dostatočné vedomosti o odchove, plemenitbe, o biotechnologických metódach, o hygienickom spracovaní ovčieho mlieka na ovčie výrobky, ako aj o správnej t.j. plnohodnotnej výžive oviec. Majú len určité získané informácie od starších pracovníkov, ktoré v budúcich rokoch nebudú dostačujúce.

V minulosti sa realizovalo vzdelávanie v tzv. Bačovskej škole, ktorú absolvovali pracovníci v chove oviec v zimných mesiacoch. Po absolvovaní účastníci obdržali certifikát, ktorý ich oprávňoval vykonávať ovčiarsku činnosť (KERESTEŠ, SELECKÝ, 2005). Tento štýl vzdelávania sa oprášil a v roku 2007 Agentúra pre rozvoj vidieka v Nitre uskutočnila rekvalifikačný kurz „Chovateľ oviec - Bača“. Cieľom tohto kurzu bolo naučiť záujemcov:

- ✓ chovu oviec,
- ✓ spracovaniu mlieka a výrobe ovčích produktov,
- ✓ rekvalifikovať ich na samostatných agropodnikateľov so zručnosťami chovateľa oviec, ošetrovateľa stáda, so znalosťami spracovania vlastnej produkcie a poskytovania služieb v oblasti agroturistiky.

V prílohe 1 sa uvádza učebná osnova kurzu a v prílohe 2 vzor prihlášky pre záujemcov. V súčasnom období je najmä v podhorských a horských, ale tiež aj v nížinných oblastiach, veľa nezamestnaných mladých ľudí, ktorí po určitom zaškolení a po dosiahnutí stupňa vzdelanosti by mohli v chove oviec pracovať aj súkromne, t.j. na vlastnej, prípadne prenajatej pôde. Takýto chovatelia by spĺňali pojem tzv. „malých farmárov“, ktorí by chovali menšie stáda oviec (dojné resp. nedojné), a takéto stáda by im zaručili zamestnanosť, prípadne by vyrábali ovčie výrobky pre vlastnú potrebu, ako aj pre agroturistiku. Takýmto spôsobom sa zabezpečí dodržiavanie veterinárnych, zdravotných, hygienických, ale aj legislatívnych podmienok a potrieb pre chov oviec v oblasti trhu práce a získanie spôsobilosti pre podnikanie v oblasti tvorby malých, stredných a drobných fariem. Z uvedených dôvodov Konceptia chovu oviec s výhľadom do roku 2013 uvádza školenia resp. kurzy, ktoré je opäť potrebné vytvoriť:

- ✓ Kurz pre chovateľa oviec,
- ✓ Kurz spracovania ovčieho mlieka na rôzne výrobky,
- ✓ Hygiena v chove oviec,
- ✓ Kurz strihačský resp. iné.

Hospodárenie na farme je veľmi, či už časovo, ale aj fyzicky, náročný proces. Pretože na farme voľný čas jednoducho nie je, nakoľko väčšina súkromne hospodáriacich roľníkov robí na svojej farme prakticky všetko. Takmer každý z nich je vedúcim podniku, ekonómom, ale súčasne aj traktoristom. Pre vysoké fyzické zaťaženie pri mechanizovaných prácach na poli a pri iných, často nemechanizovaných prácach, sa jeho organizmus rýchlejšie opotrebováva. A práve z týchto súvislostí vychádza Nariadenie Rady ES č. 1698/2005, ktoré definuje predčasný odchod do dôchodku v poľnohospodárstve. Podľa tohto nariadenia sa totiž pri predčasnom odchode do dôchodku umožňuje podpora farmárom a poľnohospodárskym pracovníkom, ktorí sa rozhodnú ukončiť svoju poľnohospodársku činnosť, v prípade farmára s cieľom previesť svoj podnik na pokračovateľa. V čase prevodu nesmie mať farmár (poľnohospodársky pracovník) menej ako 55 rokov, ale nesmie byť ani v bežnom dôchodkovom veku, musí vykonávať poľnohospodársku činnosť počas 10 rokov pred prevodom a musí natrvalo ukončiť všetky poľnohospodárske činnosti zamerané na dosiahnutie zisku. Podpora sa poskytuje maximálne do veku 70 rokov a u pracovníkov do bežného dôchodkového veku. Po tomto termíne sa prechádza na normálny starobný dôchodok. Maximálna výška podpory pri predčasnom odchode do dôchodku v prípade prevodcu je 18-tisíc eur a v prípade pracovníka 4-tisíc eur na rok. Táto podpora, by spolu s podporou mladých farmárov mala viesť k omladeniu štruktúry poľnohospodárskych podnikov. S týmto názorom korešponduje TÓTHOVA (2009), ale zároveň uvádza, že v rámci Slovenska nastávajú zásadné problémy. Jedným z nich je neochota, resp. nezáujem zo strany mladých (a perspektívnych) ľudí pracovať v poľnohospodárstve, keďže príjmy v tomto sektore patria medzi jedny z najnižších v rámci celého národného hospodárstva. Ďalším problémom je nedostatočný prístup k pôde, nakoľko pôda fyzických osôb je neskutočne rozdrobená a bez dohody s predchádzajúcim užívateľom sa na nej často nedá hospodáriť. Okrem toho ľudia na vidieku si svoju pôdu strážia a veľakrát o jej prenájom nemajú záujem. Na druhej strane má síce malý agropodnikateľ právo požiadať Slovenský pozemkový fond o prenájom pôdy, čo sa však zo strany malých farmárov javí ako nemožné. Neposledným problémom je tiež nedostatočný prístup k finančným prostriedkom a to nielen zo strany začínajúcich mladých farmárov.

Ovčiarstvo patrí ku Slovensku. Je to dané prírodnými podmienkami a samozrejme aj tradíciou trvajúcou storočia. V blízkej budúcnosti sa však všetci ovčiari budú musieť popasovať so zmenami, ktoré ovplyvňujú smerovanie chovu oviec na

---

Slovensku. Poľnohospodárstvo nebolo v minulom období prioritou ľudí, ktorí mohli ovplyvniť jeho fungovanie. Teraz sa to podstatne zmenilo, poľnohospodárstvo je prioritou vládneho programu súčasnej vlády, čo pozitívne ovplyvní celý sektor poľnohospodárstva a tiež aj ovčiarstvo (REĽOVSKÝ, 2007).

3.5 Využívanie trávnych porastov chovom oviec

V súčasných a perspektívnych podmienkach Európskej únie uplatňovaná koncepcia multifunkčného trvalo udržateľného rozvoja pôdohospodárstva s podporou rozvoja vidieka vrátane starostlivosti o tvorbu krajiny a agroturistiku, poskytuje podporu obhospodarovania trvalých trávnych porastov a chovu malých prežúvavcov (BLASS, 2006).

Podľa NOVÁKA (2008) máme vhodné lúky a pasienky pre viac ako milión oviec, avšak v súčasnosti ich chováme menej ako 380 tisíc. Napriek tomu, že chov oviec je viac-menej stabilným odvetvím, nemôžeme sa uspokojiť s týmto konštatovaním. Stačí, keď sa pozrieme okolo nás, nespásané lúky, nepokosené pasienky, zarastené záhrady. Na všetkých týchto plochách sa môžu pásť ovce.

Potreba zachovania kultúrneho, teda poľnohospodárskeho, rázu krajiny v podhorských a horských oblastiach SR, vytvára priestor pre rozvoj chovu oviec. KRUPOVÁ, DAŇO (2006) zastávajú názor, že obhospodarovanie TTP prostredníctvom skášania, resp. mulčovania môže byť v určitých klimaticky nepriaznivých rokoch podstatne nákladnejšie ako chov oviec. Reálny predpoklad je že po 3-5 rokoch kosenia a mulčovania bez prísunu živín a organickej hmoty bude cena pôdy postupne klesať a v prípade väčších rozlôh môže hroziť poškodenie krajnotvornej funkcie trvalých trávnych porastov.

Ovčiarstvo má budúcnosť hlavne v tom, že v horských a podhorských oblastiach súčasné využívanie pôdneho fondu, hlavne pasienkov je priam predurčené k chovu oviec. Ovce na týchto oblastiach udržiavajú krajnotvorbu našich oblastí, využívajú neprístupné pozemky na spásanie, skrášľujú územie a pôsobia aj ako ekologické zvieratá v danom teréne. Nemali by sme tiež zabudnúť, že spásaním sa predchádza zaburineniu, a tým rozširovaniu alergénov, čo ocenia najmä alergici, ktorých počet v ostatných rokoch rapídne stúpa (REĽOVSKÝ, 2007).

Chov oviec zohráva z pohľadu NOVÁKA (2008) kľúčovú úlohu z hľadiska životného prostredia, ktorá spočíva najmä v prirodzenej údržbe menej úrodných oblastí a zachovaní zraniteľných krajín a ekosystémov. Okrem toho prispieva k zachovaniu biodiverzity rastlinstva, k ochrane divej zveri a čisteniu prírodných oblastí odstránením suchého rastlinného materiálu. LAZARČÍK (2005) zastáva názor, že racionálne využívanie a ekologické udržiavanie trávnych porastov vytvára dobrú potravinovú základňu pre chov oviec.

Ovce sú bylinožravé prežúvavce. Sú schopné premeniť trávnu na proteíny, ktoré sú pre človeka veľmi ľahko stráviteľné. Okrem poskytovania potravy pre človeka a vlny sú ovce súčasťou kultúrneho dedičstva vidieka, pričom zároveň predstavujú významný zdroj zamestnanosti vo veľkom množstve vidieckych oblastí. Zároveň NOVÁK (2008) zdôrazňuje, že pastierstvo, pastviny, a prirodzené udržiavanie menej úrodných oblastí, ktoré by boli len ťažko využiteľné iným typom poľnohospodárskej činnosti sú hlavné oblasti, v ktorých chov oviec prispieva k environmentálnej rovnováhe.

3.5.1 Trvalé trávne porasty

Podľa NOVÁKA (2008) sú trvalé trávne porasty zdrojom tradičných rastlinných druhov, prírodného bohatstva krajiny a svojou rôznorodosťou predstavujú najvyššiu diverzitu rastlinných druhov na poľnohospodárskej pôde (na ploche 25 m² až 70 druhov). Sú najlacnejším zdrojom krmív pre hospodárske zvieratá.

Podľa údajov uvedených v analýze Programu rozvoja vidieka 2007-2013 poľnohospodársky využívame 883 506 ha trvalých trávnych porastov z celkovej výmery poľnohospodárskej pôdy 2 436 879 ha, čo je 36 %. Najväčšia výmera trvalých trávnych porastov je v Banskobystrickom kraji – 235 465 ha, Prešovskom 221 867 ha a v Žilinskom 176 192 ha. Vo svete pokrývajú približne jednu pätinu zemskej pevniny a tvoria dvojnásobok výmery ornej pôdy. Ide prevažne o tzv. sekundárne spoločenstvá. Trvalé trávne porasty sú dôležitým článkom kostry ekologickej stability krajiny. Ich udržiavaním sa predchádza povodniam i lavínam. Po vysokej tráve, ktorá za dažďa či pod snehom poľahne, sa voda i sneh kľže a naberá rýchlosť. Ak je lúka pokosená, plní svoju protieróznú a transformačnú funkciu, to znamená, že usmerňuje zrážkovú vodu do podzemného toku. Ich hospodárskou funkciou je výroba kvalitných bielkovinových krmív pre zvieratá najmä polygastrických (s viacerými žalúdkami, ako je krava i ovca), výroba biomasy na bioenergiu. PICHLEROVÁ a VEREŠPEJOVA (2008) tiež

---

zdôrazňujú, že nesmieme zabudnúť ani na estetickú funkciu trvalých trávnych porastov, teda verejnú službu poľnohospodárov pre spoločnosť, pretože udržiavaním lúk a pasienkov je krajina kultúrna a udržiava sa jej ráz, čo zasa láka turistov a vytvára možnosti pre rozvoj ďalších odvetví – cestovný ruch, služby, ale aj potravinárstvo a energetiku.

3.5.2 Pasenie

Pasenie, ako najlacnejšia a najprirodzenejšia forma výživy dobytká, malo a bude mať vždy osobitný význam. Rozdielne stanovištné, výrobné, ekonomické a ďalšie podmienky určujú intenzitu obhospodarovania a tomu zodpovedajúce systémy pasenia. Prvoradým cieľom systému pasenia je prispôbiť množstvo a kvalitu dopestovanej trávnej hmoty v priebehu sezóny potrebám pasúcich sa zvierat (GOLECKÝ, ČUNDERLÍKOVÁ, 2004).

Ovce najradšej spásajú trávny porast tohto botanického zloženia: 35-40 % tráv, 35-40 % ďateľovín, 20-25 % bylín. Pretože bežný porast poskytuje ovciam len polovicu potreby sodíka, ten sa im musí dodávať vo forme soľných lyzov (GYARMATHY, 2009).

KERESTEŠ (2008) uvádza význam botanického zloženia spásaného trávneho porastu ovcami:

✓ **Ďatelinoviny-** zabezpečujú bielkovinovú zložku potravy, ich hlavným komponentom je *ďatelina plazivá*, ktorá však môže po dlhodobom spásaní spôsobiť neplodnosť oviec.

✓ **Byliny-** zvyšujú chuťnosť a stráviteľnosť krmu, obsahujú cukry, glykozidy, horčiny, éterické oleje, organické kyseliny, slizy, fytoncidy, triesloviny a alkaloidy, ktoré majú popri dietetickým, aj liečivé účinky, ktoré zvieratá inštinktívne poznajú. V našich trávnych porastoch máme bohato zastúpenú *púpavu lekársku*, pre pasenie oviec je výhodná aj *alchemilka žltozelená* - v jej kalichovito utváraných listoch sa udržiava veľké množstvo rosy, čo pri väčšom výskyte tejto byliny dokáže pokryť potrebu vody pre pasúce sa ovce.

✓ **Dreviny-** ich listy a mladé výhonky sú zdrojom mnohých minerálnych látok a dieteticky hodnotných zložiek. Vytvárajú v malých enklávach dobrú mikroklimu a prostredie pre rozširovanie hodnotných bylín a tráv.

✓ **Trávy-** sú najviac zastúpenou skupinou rastlín v pasienkových porastoch. Pre ovce sa hodnotia ako dobré trávy *lipnice*, na hodnotných pasienkoch nachádzame aj *kostravu lúčnu*.

✓ Medzi nežiaduce druhy patria najmä jedovaté byliny. Najrozšírenejšou jedovatou bylinou u nás je *iskerník prudký*, ktorý ovce svojím osobitne tvarovaným pyskom a zubami dokážu v poraste obísť, ale pri dobytku môže spôsobiť otravu.

Pasenie oviec má oproti iným druhom zvierat výhody a zvláštnosti. OCHODNÍCKY (1989) to vysvetľuje tým, že ovca je dobre chodivé zviera, ktoré môže vypásť aj vzdialenejšie plochy. V neskorých jesenných mesiacoch dokáže zúžitkovať takmer všetko čo dobytok nevypásol alebo čo ostalo na poli, čím zároveň napomáha pri odburiňovaní plôch. Ovce sú schopné vyzbierať aj nižší pasienkový porast ako napríklad hovädzí dobytok. Nevýhodou pri stádovom pasení je veľmi negatívny jav-erózia. Ovca má malú plochu paprčiek, ktorých ostré hrany veľmi narušujú trávny porast a neskoršie aj obnaženú pôdu.

Pasienky delíme do niekoľkých kategórií, a to podľa nadmorskej výšky, klimatických podmienok a geologického podkladu, teda podľa ekologických podmienok. Podľa Habovštiaka (1989) ide o nasledovnú kategorizáciu:

- a) Nížinné až pahorkatinové pasienky so zrážkami 650-700 mm ročne, v nadmorskej výške do 400 m.n.m. - od polovice leta trpia nedostatkom vlahy a počas roka veľkými výkyvmi teplôt.
- b) Pasienky v podhorských oblastiach so zrážkami 700-800 mm ročne, v nadmorskej výške 400-800 m.n.m. - vplyvom miernejšej podhorskej klímy sa tu v lete dlhšie udrží zelená vegetácia.
- c) Pasienky v horských oblastiach so zrážkami 800-1100 mm ročne, v nadmorskej výške 800-1200 m.n.m. - zaberajú vyše 50 % výmery všetkých pasienkových plôch na Slovensku.
- d) Hôľne pasienky so zrážkami nad 1100 mm ročne, v nadmorskej výške nad 1200 m.n.m - tieto pásma čoraz viac nadobúdajú charakter chránených území a pasenie na nich postupne ustupuje, pasenie tu obyčajne netrvá dlhšie ako 3 mesiace (OCHODNÍCKY et. al., 1989).

Pasienky poskytujú najprirodzenejšiu, najzdravšiu výživu. Najkvalitnejšie sú suché pasienky vo vyšších horských polohách. Pasenie oviec trvá od apríla do konca októbra. Vo vymedzenom území sú pasienky pokryté prevažne druhmi tráv *kostrava červená*, *kostrava lúčna*, *lipnica lúčna*, *trojštek žltkastý*. V zimnom období sú ovce kŕmené senom z uvedených druhov tráv (NOVÁK, 2008).

V súčasnom období je najvyužívanejším spôsobom pasenia tzv. voľná pastva, teda pasenie bez využívania oplôtkov, či ohradníkov. Voľné pasenie participuje podielom 93,9 % a pasenie pomocou elektrického oplôtka len 0,3%. To podľa KERESTEŠA (2008) z hľadiska organizácie a ekonomiky nemožno pozitívne hodnotiť, pretože voľné pasenie sa radí medzi najmenej efektívne spôsoby pasenia. V Konceptii chovu oviec na Slovensku pre obdobie 2006 – 2010 s výhľadom do roku 2013 sa uvádza, že využívanie oplôtkových systémov, bez ohľadu na produkčné zameranie a spôsob chovu, bude jednou z dôležitých požiadaviek pri zvyšovaní efektívnosti chovu oviec.

Pasením je možné likvidovať "starinu", ktorú ovce ušliapávaním rozdrobia a uvoľní sa tak miesto mladému porastu. Zašliapnutý TTP sa rýchlo regeneruje a zvieratá pri postupnom spásaní porastu nespôsobujú na prevažnej ploche pasienka viditeľné škody. Regenerácia porastu je závislá od svahovitosti terénu. Na svahoch do 17° - 20° sa nespozorovali nepriaznivé účinky zvierat na TTP, určitou výnimkou sú miesta s častým zdržiavaním alebo prechádzaním zvierat. Na strmších svahoch je účinok zjavnejší. Ovce pri prechádzaní z miesta odpočinku vyšliapu úzke chodníčky v šírke 20 - 25 cm v smere po vrstevnici. Negatívny vplyv sa môže zvyšovať s predlžovaním pasenia oviec v oplôtkoch. Preto je výhodnejšie spásat' strmšie svahy maximálne 3 dni a dané územie nechať odpočívať minimálne 3 týždne. Účinok udupania ovcami sa stupňuje zanechávaním veľkého množstva exkrementov (GYARMATHY et.al., 2009).

Pasienkové využívanie trvalých trávnych porastov kultivuje pasienky a tiež prispieva k utváraniu rázu krajiny, čo zodpovedá tvrdeniam VLÁČILA a MIHINU (2004), podľa ktorých nemožno vynechať ani estetické hľadisko, keď pasúce sa stáda pôsobia ako malebné obrázky a kultivované pasienky skrášľujú scenériu krajiny. Pasenie pozitívne pôsobí aj na kultúru a kvalitu života ľudí na vidieku.

3.5.3 Košarovanie

Pod týmto pojmom rozumieme cieľavedomé držanie oviec v čase nočného a denného odpočinku v prenosných ohradách, tzv. košiaroch, pričom ohradenú plochu ovce zároveň aj hnoja. Podľa GYARMATHYHO (2009) má nasledujúci význam:

- umožňuje držať ovce na pasienku v ohrade tak, aby sa neroztrhali a zároveň sú chránené proti rozličným škodcom (vlkom, medveďom, atď.),
- uľahčuje ovládanie stáda, bez ktorého by sa ovce nemohli dojsť a tiež niektoré nevyhnutné práce by sa nedali robiť (orezávanie paznechtov, atď.),
- ovčí trus sa hromadí na menšom priestore, čím sa jeho účinok prejaví omnoho efektívnejšie, ako na veľkých plochách,
- zlepšuje fyzikálne vlastnosti pôdy a súčasne vykošarované plochy asanuje, nakoľko ovce svojou hmotnosťou, povrch pôdy spevňujú, šliapaním a močom ničia škodcov rastlín,
- pôsobí na zmenu zloženia porastu (psica a vresovec ustupujú a sú nahradzované kultúrnymi rastlinami).

Účinok košarovania trávnych porastov sa podľa GAJDOŠÍKA a POLÁCHA (1984) prejavuje v úrodách 4-5 rokov a v botanickej skladbe porastov 10-12 rokov. Pri dennom prekladaní ovčieho košiara vykošarujeme so stádom 100 oviec za 170 až 180 dní pri veľkosti plochy na ovcu 1,5 m² plochu 2,55 - 2,70 ha. Ak sú ovce ustajnené len cez deň, tak na 1 ovcu je treba počítať s plochou 1 m² a košiar sa prekladá za 2-3 dni. Ak sú ovce v košari aj cez noc, na 1 ovcu sa počíta s plochou 1,2 m² a lesice sa musia prekladať každý deň, čo korešponduje s názorom GYARMATHYHO et.al.(2009). Pri premiestňovaní košiara sa prekladajú len tri strany, pretože jedna pohnojená strana nadväzuje priamo na druhú. Trvalý trávny porast sa tak len nepatrne poškodí a porasty sa rýchlo zregenerujú.

Ovčie pasienky treba pravidelne vylepšovať a udržiavať aj minerálnym hnojením, a to každoročnými dávkami 50 kg N, 30 kg P, 40 kg K. Pri takomto hnojení sa podľa OCHODNÍCKEHO (1989) v poraste rozšíria d'atelinoviny na 35-40 %, čo je pre ovčiu pašu veľmi vhodné zloženie.

3.5.4 Exkrementy oviec

Exkrementy zvierat pochádzajú z veľkej časti z dusíka a minerálnych živín prijatých pašou. Prijaté a vylúčené živiny cirkulujú niekoľkokrát počas pasienkovej

---

sezóny. Rastlinné živiny zo spaseného porastu sú po vylúčení zvierat'om ihneď mobilné, zatiaľ čo živiny z nespásaného porastu sa vracajú veľmi pomaly do pôdy (GYARMATHY et. al., 2009).

Ovčí hnoj má po hydínovom truse najväčší obsah živín. Patrí medzi tzv. teplé hnoje. Navrstvený ovčí hnoj v priebehu 10 dní nadobudne teplotu 50-60 °C, preto je vhodný na zakladanie pareniska. Ovca vyprodukuje denne 2 kg hnoja a 1 l moču. Počas zimy je to okolo 400 kg hnoja. Zloženie ovčieho hnoja s ostatnými druhmi hospodárskych zvierat porovnávajú v tabuľke 2 GAJDOŠÍK a POLÁCH(1984).

Tabuľka 2 Zloženie hnoja od rôznych druhov hospodárskych zvierat v %

Zloženie	Hovädzí hnoj	Prasací hnoj	Konský hnoj	Ovčí hnoj
dusík	0,43	0,52	0,57	0,82
draslík	0,48	0,58	0,52	0,65
fosfor	0,24	0,19	0,28	0,24
organické látky	20,00	24,00	26,00	29,00

KERESTEŠ (2008) uvádza, že pri správne usmernenom pasení sú výkaly oviec rovnomerne rozložené po celom pasienku okrem plochy pri napájadlách. Pevné výkaly nie je potrebné mechanicky rozťerať, nakoľko sa pri rozťieraní výkalov v čerstvom stave znečisťuje omnoho väčšia plocha porastu.

3.6 Ovca - jav ľudovej kultúry

Ovčiarstvo predstavuje zložitý komplex javov ľudovej kultúry. Sú to predovšetkým javy hmotnej povahy, ktoré sa zaraďujú do materiálnej kultúry. S chovom oviec súvisia aj mnohé prejavy z oblasti duchovnej kultúry a folklóru, ako napríklad pracovné zvyky a obyčaje, predstavy pastierov o prírode, liečebné praktiky a pranostiky. Podľa KYTOŠA (2007) je tiež nezanedbateľné aj výtvarné a estetické cítenie prejavujúce sa v charakteristickom výtvarnom prejave, v hudobnom, tanečnom a slovesnom folklóre.

Keďže v minulosti bol podľa SELECKEJ (2009) život ľudí najviac spätý s poľnohospodárstvom, práve to sa najčastejšie objavuje v ľudových výtvoroch. Výrazne sa objavujú práve výrobky z dreva. Hlavne tento materiál a výrobky z neho boli

---

používané na zobrazovanie života na vidieku. Tematika na vyrezávanie sa vždy čerpala priamo zo života na salašoch.

Salašníctvo ako hospodársky jav nemá na Slovensku domáci pôvod, ale spôsob života slovenských ovčiarov, ich kultúra a umelecké výtvory sa v slovenskom etnickom prostredí rozvíjali v súlade so zákonitosťami rozvoja slovenskej ľudovej kultúry, preto ich môžeme označiť za špecificky slovenské (ANONYMUS,2008c).

3.6.1 Tradičné ubytovanie a strava

Pobyt pastierov na ovčích salašoch mal iba sezónny charakter. Ubytovaniu pastierov sa nevenovala osobitná pozornosť. Diferencované podmienky chovu oviec a letného salašníctva zanechali odraz v spôsoboch bývania ovčiarov na salašoch. Ubytovanie na kolektívnych salašoch bolo odlišné od individuálnych. Pri individuálnom salašníctve sa ovce zatvárali do ustajňovacieho priestoru na gazdovstve a valasi tak spávali v priestoroch trvalého obydľia gazdu. V systéme kolektívneho salašníctva na ubytovanie slúžili valaské koliby. V kolibe sa pripravovala strava, spracúvali sa mliečne výrobky, uskladňovali sa hotové produkty, prideľovali sa práce členom pastierskeho kolektívu, prijímali sa návštevy rodinných príslušníkov a členov salašného spolku. Okrem baču v kolibe spávali aj bačovi stáli pomocníci. Bývanie sa zmodernizovalo až na družstevných salašoch, keď sa zvýšila starostlivosť o životné a pracovné podmienky pastierov. Koliby sa využívali už len vo funkcii obydľia. Ďalší pokrok prinieslo používanie maringotiek, najmä pri systéme košarovania lúk. Napokon sa začali budovať samostatné hospodárske dvory s ustajňovacími a uskladňovacími priestormi, a tiež obydľím pre službu konajúcich pastierov (PODOLÁK, 1982).

Podľa ONDRUCHA (2002) za hlavný zdroj obživy ovčiarov možno považovať mliečne výrobky a z nich najmä žinčicu, ktorá sa všeobecne v salašnom hospodárení považovala za vlastníctvo kolektívu pracujúceho na salaši.

Varené pokrmy sa pripravovali len v čase košarovania lebo v jesennom období bolo žinčice menej. Ako uvádza PODOLÁK (1982) hlavnými surovinami na výrobu pokrmov bola okrem mlieka aj múka, krúpy a strukoviny a od polovice 19. storočia aj zemiaky. Z varených jedál sa najčastejšie konzumovali bryndzové halušky, rozličné kaše z múky a v niektorých obciach východného Slovenska boli obľúbeným jedlom pirohy. Mäso si pripravovali varením, a to najviac vo vode alebo podľa starého valaského spôsobu v žinčici, výnimočne v pálenke. Na varenie sa používal malý kotlík

---

a rajnička. Varilo sa na otvorenej vatre, pričom rajnička sa ukladala na ohnisko, zatiaľ čo kotlík sa zavesil na retiacku nad ohnisko. Jedávalo sa zo spoločnej drevenej misy drevenými lyžicami. Na pašu sa nosila suchá strava, ktorá pozostávala najmä z chleba so slaninou, bryndzou či ovčím maslom.

Na začiatku 21. storočia sa turistom nášho Slovenska naskytá už len slabší obraz toho, čo v predchádzajúcich storočiach bolo obvyklou súčasťou života ľudu pracujúceho prevažne v pastierstve, teda jarne a letné pobyty ovčiarov na salašoch a ich tradičný spôsob života, ich statočná práca, radosti a problémy vyplývajúce z ovčiarskej profesie (HOVANČÍK, 2009).

3.6.2 Odev a tradičné doplnky

Hlavnou postavou ovčiarskeho kolektívu na salaši bol bača. Bača zodpovedal za mliečnu výrobu a predovšetkým sa musel vyznať v chove oviec. Od baču sa vyžadovali aj organizačné schopnosti potrebné pri vedení salašného hospodárstva, pri kontrole práce ovčiarov, pri pasení oviec a pri vykonávaní ostatných prác na salaši. Bača musel byť zároveň i prirodzenou autoritou nielen v očiach pastierskeho kolektívu na salaši, ale aj v pracovných kontaktoch s vrchnosťou a širšou verejnosťou. Súčasne sa od neho požadovali aj niektoré charakterové vlastnosti ako čestnosť, čistotnosť, vzorný rodinný život a pod. Jeho osobitné postavenie sa odrážalo aj v jeho odevu. Základný odev baču pozostával zo súkenných nohavíc, plátennej košele s mosadznou sponou, širokého klobúka a kožených krpcov. Obohacovali ho rôzne doplnky a pracovné predmety. Symbolickú a magicko-apotrofickú funkciu nadobudol u baču široký kožený opasok s mosadznými prackami, ktorý bol zároveň i znakom jeho sociálnej príslušnosti. Za opaskom, ktorý mal chrániť telo pastierov v drieku pred úrazmi a chladom, nosievali pastieri kožený mešec na tabak, fajku, ale aj soľ a rôzne byliny, ktoré ich mali chrániť pred zlými bytosťami. Cez plece nosili naprieč prehodené kožené kapsy, ktoré slúžili na nosenie stravy a boli zdobené rôznymi remenárskymi technikami a mosadznými ozdobami. Charakteristickým atribútom baču bola i ľahká sekerka s dlhým poriskom - valaška. Nosieval ju vždy, keď išiel medzi ľuďmi, pri jarnej vyhánaní na salaš a pri ukončení salašnickej sezóny (PODOLÁK, 1982).

V súčasnom období sa s aktívnym nosením takéhoto odevu môžeme na Slovensku stretnúť pri vystúpeniach folklórnych súborov a dedinských folklórnych skupín (ANONYMUS, 2008b).

BOTÍK a SLÁVKOVSKÝ (2008) vo svojej monografii opisujú tradičné doplnky ovčiarstva s určitými špecifikami:

Črpáky - pri výrobe črpákov, teda pastierskych drevených pohárov, je najzaujímavejšia drevená rúčka, pretože okrem vlastnej bohatej výzdoby tvorí podstavec pre postavičku, kvietok alebo zviera, ktoré si pastier v prírode obľúbil. Je teda nositeľkou osobných záujmov a vzťahov, dodávajúc celému črpáku významnú výpovednú umelecko - kultúrnu hodnotu. Samotný pohár črpáka býva buď skladaný alebo hlbený a môže mať rôzny tvar a rôznu veľkosť, čo je plne závislé od vkusu pastiera. Priemer črpáka dosahuje zvyčajne dĺžku 10 až 13 cm a smerom nahor sa môže buď rozširovať, alebo zužovať. Práve tento znak je veľmi zaujímavý, pretože prezrádza, v ktorom kraji bol črpák vyrobený.

Valaška - slúžila ako oporný, obranný a pracovný nástroj, súčasne ako tanečná rekvizita. Valašky kovali zo železa dedinskí kováči alebo odlievali zámočníci v okolí banských miest. Poriská a výzdobu robili pastieri. Drevené valašky zdobené vruborezom nosili honelníci. Slúžili ovčiarom na to, aby sa podľa ich zvuku mohol orientovať kŕdeľ oviec. Vo všeobecnosti je dnes valaška v slovenskej tanečnej kultúre charakteristickou rekvizitou, často používanou predovšetkým pri odzemku.

Fujara - "kráľovná medzi ľudovými nástrojmi", tvrdí KOČÍK. Svojím hlasom vytvára lesný chór, ktorý je mohutnou ozvenou našich hôr s postupne klesajúcimi tónmi. Hrало sa pri pasení. Vraj pritom fujara najkrajšie vyznie. Existujú aj výpovede, že fujarová melódia mala za účel akoby upokojiť ovce a tie sa potom pokojnejšie a lepšie pásli. Dnes by odborníci na alternatívne (ekologické) poľnohospodárstvo povedali, že sa dosahoval tzv. "welfare efekt", čiže efekt pohodlia zvierat, čo sa prejaví na ich vitalite i úžitkovosti. Pastieri pri pasení oviec zväčša hrali melódie ťahavé, bez triliek a výraznejších ozdôb, len s použitím jednoduchých náfukov, prefukov, vibráta.

3.6.3 Zvyky, tradície

Podľa KERESTEŠA (2008) možno povedať, že až do prvej polovice 20. storočia sa vykonávali a praktizovali rozličné úkony magického charakteru so zámerom chrániť zdravie stáda a pastierov, pozitívne ovplyvňovať doživnosť oviec a zabezpečiť prosperitu celého salaša. Vo väčšine pastierskych obcí bača na dvere koliby urobil trojkráľovou kriedou kríž, svätenou vodou vykropil celú kolibu a obradne založil oheň. Oheň nesmel celé leto vyhasnúť, inak by sa prihodilo nešťastie. V čase, keď ovce išli prvýkrát do

---

košiara, bača dal pokyn valachom, aby žehnali ovečkám. Žehnali ich čečinou, ktorú namáčali vo vode a ffkali ich, aby na ne nemali vplyv zlé sily. Podľa PODOLÁKA (1982) styk pastiera s prírodou mu umožňoval poznávať rozličné prírodné javy. Na základe dlhoročných skúseností sa naučili predpovedať počasie podľa správania oviec, horenia vatry a reakcie mlieka. Zhoršenie počasia očakávali, ak boli ovce pri pasení nepokojné a tlačili sa dokopy, ak si pri líhaní zložili nohy pod telo, ak bola slabá pena na mlieku a pod. Zlepšenie počasia očakávali pri presnom opaku.

Charakter hospodárenia na ovčích salašoch si vyžadoval každodenné plnenie pracovných povinností bez ohľadu na nedele a sviatky. Za celú sezónu bývala na salaši len jedna sviatočná príležitosť a to na Jána (24. jún), keď mali ovčiari valaskú hostinu. Podľa starej tradície sa konala v najbližšiu nedeľu. Tento termín mal svoju hospodársku príčinu v mliečnej produkcii. Tento deň znamenal polovicu pastevnej sezóny. Ak sa za prvé mesiace na salaši nevyrobilo polovičné množstvo plánovanej produkcie syra, nepredpokladalo sa plnenie plánu ani za zvyšujúce sa tri mesiace, keď už dojivosť oviec klesá (PODOLÁK, 1982).

Ako uvádza KERESTEŠ (2008), tieto zvyky svojou odlišnosťou od kultúr iných národov predstavujú významný vklad Slovenska do európskych kultúrnych tradícií.

3.6.4 Ovčiarске múzeum

Názov novej špecializovanej expozície v Národopisnom múzeu v Liptovskom Hrádku, sprístupnenej 26. 10. 2005 „na Mitra“ deň v tradičnom chove oviec spojený s ukončením sezóny. Ovčiarске múzeum v Liptovskom Hrádku je jediné na Slovensku. Prezentuje najmä bohaté tradície salašníctva na strednom Slovensku, ľudové obyčaje viažuce sa k paseniu oviec (ANONYMUS, 2005).

Záujem verejnosti o ovčiarску a pastiersku kultúru utvrdili pracovníkov múzea v presvedčení, že je potrebné vybudovať špecializovanú expozíciu. Ako naznačuje už jej názov, ide o dve časti, spojené základným určujúcim motívom. Prirodené rozdelenie na dve časti vytvára aj sám expozičný priestor podkrovia historickej budovy. Pôvodné drevené prvky strešnej konštrukcie a historické komínové telesá ho delia po dĺžke na dve časti.

1. **Prvý priestor** prezentuje tradičné formy ovčiarскеj kultúry. Už pri vstupe do expozície návštevníka upútajú typické salašné stavby, pohľad do koliby, nielen ako výrobné produktov ovčieho mlieka, ale aj priestoru na denný a nočný

---

odpočinok baču a ovčiarov (obrázok 1). V centre je ohnisko s kumharom, nesúcim kotol so žinčicou, okolo rozložené drevené debnárske nádoby – putera, šaflíky, obone na žinčicu, varechy, trepáky a ostatné pomôcky. V povalovom priestore nad vstupom do koliby sú drevené vojenské kufre s osobnými vecami valachov. Pri vonkajšej stene sú uložené gelety na dojenie. Vedľa koliby je ďalšia stavba, typická pre Liptov, známa pod názvom komarník (obrázok 2). Prístrešok so šindľovou strechou slúžil bačovi na odkladanie syra, ale aj ďalších vzácných predmetov, napríklad zvoncov. Komunikačný priestor pre návštevníkov ohraničuje zábradlie – v podobe typickej košiarnej ohrady pre ovce. Múzejnú expozičnú časť vymedzujú inštalačné priestory po vonkajšom obvode priestoru, oddelené plochami z kaleného bezpečnostného skla, vsadeného do estetických funkčných konzol. Takéto riešenie dotvára tzv. živú expozíciu. Za sklenenými plochami prvej časti expozície sú inštalované predmety spojené s tradičnými formami salašného spôsobu chovu oviec. Sú to predovšetkým bohato zdobené črpáky, drevené nádoby na pitie žinčice z rôznych regiónov Slovenska. Okrem pracovných nástrojov a pomôcok dominujú predmety úzko spojené so samotnými ovčiarimi – odevné súčiastky, charakteristické doplnky, ku ktorým patria bohato zdobené pastierske kapsy, široké viacprackové opasky, ale aj šperky a ozdoby (obrázok 3).

2. **Do druhej** špecializovanej expozície sa prechádza popri výstave maľovaných salašov zo zbierok Slovenského banského múzea z Banskej Štiavnice, reliéfov a plastikách starého umenia zo zbierok Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre. Voľne na podstavcoch, ale aj vo vitrínach sú drevené plastiky, zobrazujúce valachov, pastierov, celé kompozície salašov aj so stavbami, ovečkami, strážnymi psami. V ľudovej kultúre sa narodenie Spasiteľa spája s prostredím salaša, a tak sú tu drevené vyrezávané betlehemy od súčasných tvorcov. Osobitnej skupine pastierskeho výtvarného prejavu, hudobným nástrojom sa v expozícii venuje náležitý priestor, a síce od archaických signálnych trúb a rohov rôznych dĺžok, cez píšťalky koncovky, viacdierkové až po unikátne fujary, zaujímavúce návštevníka predovšetkým umeleckou výzdobou (ZUSKINOVÁ, 2006).

Podľa KERESTEŠA (2008) je ovčiarstvo a chov oviec valaským spôsobom unikátom a špecifikom tradičnej ľudovej kultúry Slovenska. Jeho jedinečnosť je v tom, že sa v ňom spájajú ekonomické, hospodárske, právne a kultúrne aspekty.

3.7 Ovca súčasťou vidieckej krajiny

V minulosti gazdovia hovorili o trojakom úžitku oviec, dnes chov oviec prináša omnoho viac. Ovce sa dnes aktívne podieľajú na udržiavaní krajiny, vytvárajú podmienky pre rozvoj ďalších odvetví, nielen pre spracovanie produktov a produkciu kvalitných a zdravých potravín, ale aj rozvoj agroturistiky či opätovné vytváranie vzťahu človeka k prírode. Sú súčasťou vidieckej krajiny (ZUSKINOVÁ, 2001).

PATUŠ (1996) uvádza vidiecku turistiku ako formu cestovného ruchu, ktorá zahŕňa súbor činností zameraných na uspokojovanie potrieb spojených s cestovaním a pobytom ľudí vo vidieckom prostredí vo voľnom čase. Zvyčajne ide o činnosti spojené s návratom k prírode, s možnosťou ubytovania v rodinách, vo vidieckych domovoch a v rôznych ubytovacích zariadeniach na vidieku, kde súčasťou ponuky je aj možnosť stravovania alebo vlastnej prípravy a vykonávanie rozličných činností spojených s pobytom na vidieku.

Agroturistika je formou vidieckej turistiky, je to podnikateľská činnosť, ktorú poskytuje prevádzkovateľ (farmár, obec, región, fyzická osoba) turistom za účelom ich oddychu a odpočinku vo vidieckom prostredí. Zahŕňa špecifické činnosti agropodnikateľov a poľnohospodárskych podnikov podľa miestnych ekonomických a prírodných podmienok, zameraných na uspokojovanie rekreačných potrieb turistov (HABÁN, OTEPKA, 2004).

Podľa GONDOVEJ (1997) cieľom skutočnej vidieckej turistiky a agroturistiky je udržať obyvateľov vidieka v ich domovoch, poskytnúť im možnosť dodatočného príjmu, alebo dokonca vytvoriť primárne zdroje príjmu, udržať a oživiť tradície našich predkov, obnoviť súdržnosť a hrdosť obyvateľov obce, ako aj prilákať mladých ľudí, aby sa vrátili k bývaniu na vidieku, kde môžu vytvoriť svojim deťom plnohodnotný život a to všetko bez ničivého dopadu na životné prostredie a kultúru, ktorý je charakteristický pre masové formy cestovného ruchu.

Agroturistika v podmienkach Slovenska môže podľa ADAMÍKA (2003) plniť viaceré ekonomické a sociálne funkcie: zachovanie tradičného osídlenia vidieka a tým zabezpečenie krajnotvorných a ekologických funkcií, využitie existujúcej materiálnej základne poľnohospodárskych podnikov a súkromných roľníkov pre poskytovanie služieb agroturizmu a tým získanie doplnkových príjmov, vytváranie nových pracovných príležitostí na vidieku, lepšie zhodnotenie produktov poľnohospodárskej prvovýroby podávaním miestnych gastronomických špecialít, priamym predajom

---

produktov turistom a v neposlednom rade oživenie kultúrno-historických, folklórnych a remeselníckych tradícií v regióne.

GAJDOŠ (2002) tvrdí, že vidiek je významným fenoménom Slovenska. Tvorí ho viac ako 97 % sídiel a býva tu takmer polovica obyvateľstva. Toto tvrdenie korešponduje s názorom TÓTHOVEJ (2009), ktorá uvádza, že v rámci EU-27 pripadá na vidiecke oblasti (prevažne vidiecke a prechodné regióny) 90% územia a 54% obyvateľstva. V minulosti bol základným pilierom rozvoja na vidieku drobný roľník, ktorý bol zároveň aj poskytovateľom zamestnania. V súčasnosti je tu znova snaha zo strany Európskej únie o znovu prinavrátenie tejto funkcie samostatne hospodáriacim roľníkom, ktorí veľakrát hospodária v znevýhodnených oblastiach, kde sú jediným zdrojom rozvoja vidieka a zároveň aj jediným poskytovateľom zamestnania v daných oblastiach.

Slovensko je krásna vidiecka krajina s množstvom najrozmanitejších zaujímavostí, ktoré sú už od nepamäti jeho súčasťou. Svoje nespochybniteľné miesto v histórii a tradícii regiónov zohrávajú tradičné salaše plné ovčích stád, kde rozvoniava čerstvá bryndza, údený syr či pravý baraní guláš. Salašnícke remeslo v podmienkach Slovenska má zviditeľniť projekt MP SR pod názvom Bačova cesta (obrázok 4). V súčasnosti MP SR registruje 154 salašov a počet ľudí pracujúcich na salašoch asi 700 až 770. Do projektu sa zapojili salaše : Farma Gejdák, Salaš Turčianske Kľačany, Salaš Pastierska, Salaš Bobrovník, Salaš Lúžňan, obce Vlkolínec a Pribylina a v neposlednom rade Ovčiarске múzeum v Liptovskom Hrádku (ANONYMUS, 2009b).

Vidiek má vhodný potenciál pre rozvoj cestovného ruchu. Nie je to len pôsobivá krajina, ktorá láka najmä ľudí z miest, ktorí stratili kontakt s prírodou, ale aj dobrodružstvo spojené s poznávaním prírody a spôsobu života na vidieku, tradičná gastronómia, tradície, remeselná výroba a pod. Keďže je Slovensko krajina známa ovčiarstvom, agroturistika je vo väčšine prípadoch orientovaná týmto smerom. Poľnohospodárske družstvo Smrečany vybuďovalo v roku 1998 projekt agroturistiky so zameraním na chov oviec a propagáciu jeho produktov. Vybuďovalo objekt salaša v Žiarskej doline, ktorý slúži rozvoju cestovného ruchu v tejto oblasti. Návštevníci tu môžu sledovať nielen postup prác spojený s chovom oviec, ale v štýlovej drevenej kolibe ochutnať tunajšie jedinečné špeciality (ANONYMUS, 2008a).

Cengot spiežovcov pasúcich sa oviec, ktorý dotvára príjemnú dovolenkovú atmosféru ponúka aj Euro Salaš v Brezne, ktorý ponúka množstvo aktivít spojených

---

s chovom oviec. Turista si môže vybrať prehliadku farmy - salaša s vysvetlením prác a celého kolobehu života na salaši s ovcami, ochutnávku syrov, výklad a ukážku ich výroby. Ďalšie možnosti programu na farme - salaši:

- výroba syra - vyrobený syr je možné následne skonzumovať alebo si vziať so sebou,
- streľba z luku alebo kuše,
- kálenie dreva,
- kosenie trávy kosou,
- pasenie oviec a ich zaháňanie,
- kydanie hnoja,
- jazdenie na koni, osedlávanie koňa,
- dojenie oviec,
- hrabanie sena,
- čistenie košiara,
- prekladanie košiara,
- preťahovanie lanom,
- chodenie na chodúľoch(ANONYMUS, 2009a).

V súčasnosti je komunikácia so zákazníkmi na prvom mieste. K určitej forme komunikácie patrí reklama. Reklama tak pomáha koncentrácii kapitálu. Prostredníctvom reklamy oslovujeme potencionálnych zákazníkov, ktorí by prejavili záujem o ponúkané služby. Cieľom reklamy je aby produkt poznal čo najširší okruh spotrebiteľov. Najčastejším spôsobom propagácie sú internetové stránky, ktoré obsahujú kompletný prehľad služieb daných zariadení vidieckeho cestovného ruchu.

Cieľom rozvoja vidieckeho cestovného ruchu je, aby sa do poskytovania služieb zapojilo miestne obyvateľstvo. Dôležitá je preto odborná pripravenosť na poskytovanie služieb, ochota podieľať sa na uspokojovaní potrieb návštevníkov, otvorenosť a pohostinnosť vidieckej hostiteľskej rodiny (ANONYMUS, 2008a).

---

4 Návrh na využitie poznatkov

Geografická rôznorodosť Slovenska s krásnym prírodným prostredím a zachovaným kultúrnym dedičstvom vytvára priaznivé podmienky pre rozvoj ovčiarstva. Ovce svojím multifunkčným významom môžu prispieť nielen k výnosnosti tohto odvetvia, ale zároveň zvýšiť sebarealizáciu našej krajiny voči krajinám EÚ, či zámoria. Zachovanie kultúrneho rázu krajiny, ochrana životného prostredia, ale aj udržanie zamestnanosti na vidieku sú najdôležitejšími úlohami, ktoré môžu byť zabezpečené práve chovom oviec.

Ovčiarstvo má vhodný potenciál pre rozvoj vidieckeho turizmu a agroturizmu, čo by sa mohlo stať jedným z riešení ekonomickej situácie v horských a podhorských regiónoch Slovenska. Tým by sa vytvorili pracovné príležitosti pre miestne obyvateľstvo ako aj pre mladých ľudí, ktorý by nemuseli odchádzať za prácou do zahraničia.

Ovce sa chovajú často v znevýhodnených oblastiach, kde zohrávajú kľúčovú úlohu pri ich prirodzenej údržbe z hľadiska životného prostredia. Sú preto veľkým spoločensko-hospodárskym prínosom pre tieto oblasti. Mnoho chovateľov oviec však v týchto oblastiach končí s chovom pre ekonomické ťažkosti, pre vysoké požiadavky na prácu a vysoký vek zamestnancov. Potrebujeme nasmerovať finančnú podporu do odvetvia, s cieľom udržať stavy zvierat, získať preň mladých kvalifikovaných ľudí, podporiť spotrebu produktov.

Aj keď na Slovensku v ostatnom období dochádza k pomalému zvyšovaniu početných stavov oviec, je potrebné zabezpečiť dynamickejšiu rast, aby sa mohli lepšie využiť mimoprodukčné funkcie oviec, ktoré sú úzko prepojené s produkčnou funkciou, pretože pokiaľ podnikatelia v chove oviec dosahujú priaznivé parametre mliekovej úžitkovosti a reprodukčných ukazovateľov, má toto odvetvie živočíšnej výroby perspektívu rozvoja.

Záver

Účelom bakalárskej práce bolo čitateľovi priblížiť prospešnosť jednotlivých funkcií oviec. Oboznámiť ho s možnosťami aké chov malých prežúvavcov prináša. Tieto možnosti nám poukazujú nie len na priaznivý ekonomický prínos, ale zároveň na krajinotvorbu a zachovanie reputácie tradičného ovčiarstva charakteristického pre Slovensko. Ak si chceme do budúcnosti zachovať krásu našej krajiny, môžu nám byť ovce veľmi nápomocné.

Ak budeme ovce chovať len pre dosiahnutie maximálneho zisku z niektorých jej úžitkových vlastností, bude nás to stáť veľa úsilia. Preto je výhodnejšie zakomponovať chov oviec do zložitejšieho multifunkčného hospodárskeho systému.

Odvetvie chovu oviec je možné svojou polyfunkčnosťou prepojiť s rôznymi odvetviami, či už s odvetvím rastlinnej výroby, vidieckeho turizmu a agroturizmu. Ako príklad uvádzame: farma zameraná na pestovanie zeleniny, využíva ovce na údržbu pozemku a hnojenie, zároveň ponúka ubytovanie a stravovanie s využitím vlastných produktov rastlinnej a živočíšnej výroby. Ak sú ovce chované tradičným salašníckym spôsobom, počas leta je možné organizovať rôzne tábory pre deti a mládež. Pre mnohých je očarujúce stráviť čas na salaši, kde sa môžu preniesť z hektického života do pohody, kde môžu relaxovať a stráviť čas oddychom. Pri takomto priamom kontakte s ovcami sa nám môže podariť rozvíjať záujem, hlavne u mladých ľudí, o prácu v tomto odvetví a zároveň rozvíjať agroturizmus, ale len presná analýza a jasné ciele sú najlepším predpokladom ako dôjsť k dobrej stratégii.

Napriek mnohým preukázateľným pozitívam v chove oviec, nie je záujem mladých ľudí dostatočný pre návrat úrovne ovčiarstva do začiatku 19. storočia (z hľadiska početných stavov). Riešením je sústavné zvyšovanie informatívnej verejnosti a ponúkajú možnosti, ktoré by prilákali dnešných moderných mladých ľudí do práce s malými prežúvavcami.

Nemali by sme zabúdať na skutočnosť, že prevažne chov oviec nás živil pred stovkami rokov, a preto využime históriu ako zdroj skúseností a posuňme odvetvie živočíšnej výroby – chov oviec – o úroveň vyššie, s využitím a účelnou kombináciou tradičného, s moderným chovom oviec.

Zoznam použitej literatúry

- ADAMÍK, P. 2003. *Agroturistika a slovenský vidiek* [online]. B. m. : b. v., 2003 [cit.2009 – 12 - 16]. Dostupné na internete: <www.bardejov.sk/infoservis.php?detail=562>.
- ANONYMUS. 2005. *Liptovskohrádcké ovčiarske múzeum je európskym unikátom* [online] [cit.2010- 03- 18]. Dostupné na internete: <<http://www.zask.sk/showdoc.do?docid=1947>>.
- ANONYMUS. 2008a. *Podstata vidieckeho turizmu* [online] [cit.2010- 03- 18]. Dostupné na internete: <http://www.vioregio.sk/sk/vzdelavanie/prirucka/podstata_vidieckeho_turizmu.php>.
- ANONYMUS. 2008b. *Ústredie ľudovej umeleckej výroby. Odev.* [online] [cit.2010- 03- 18]. Dostupné na internete: <<http://www.uluv.sk/product/odev-248/>>.
- ANONYMUS. 2008c. *Ústredie ľudovej umeleckej výroby. Salašníctvo* [online] [cit.2010- 03- 18]. Dostupné na internete: <<http://www.uluv.sk/product/salasnictvo-1378/>>.
- ANONYMUS. 2009a. *Euro Salaš* [online] [cit.2010- 03- 10]. Dostupné na internete: <<http://www.eurosalas.sk/index.php/teambuilding.html>>.
- ANONYMUS. 2009b. *Po stopách tradičných slovenských zvykov, jedál a remesiel. Bačova cesta* [online] [cit.2010- 03- 10]. Dostupné na internete: <<http://www.bacovacesta.sk/index.php?pl=start>>.
- ARVI. 2007. *Chovateľ oviec- Bača* [online]. B. m. : b. v., 2007 [cit.2010- 03- 18]. Dostupné na internete: <<http://www.arvi.sk/index.php?choice=10&news=33>>.
- BEŇADIK, J. 2004. Programy rozvoja vidieka pre Slovenskú republiku z pohľadu Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky. In *Regióny- vidiek- životné prostredie 2004* [CD-ROM]. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2004, s. 1- 7. ISBN 80-8069-438-9.

BLASS, G. 2006. *Multifunkčné postavenie a trvaloudržateľný rast poľnohospodárstva a lesníctva*. Nitra: Slovenská akadémia pôdohospodárskych vied, 2006. 118 s. ISBN 978-80-89162-27-7.

BORECKÁ, S. 2010. *Ovce : Situačná a výhľadová správa k 31. 12. 2009*. Bratislava : VÚEPP, 2010. 60 s.

BOTÍK, J., SLAVKOVSKÝ, P. 2008. *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 2* .1.vyd. Bratislava: VEDA, 2008. 448 s. ISBN 80-224-0235-4.

BRESTENSKÝ, V., VLÁČIL, R. 2009. *Chov oviec* [online]. B. m. : b. v., 2009 [cit.2010-05-02]. Dostupné na internete: <<http://www.agroporadenstvo.sk/zv/ovce/chovoviec05.htm>>.

ČUBOŇ, J., HAŠČÍK, P., MICHALCOVÁ, A. 2006. *Hodnotenie surovín a potravín živočíšneho pôvodu*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2006. 164 s. ISBN 80-8069-643-8.

GAJDOŠ, P. 2002. *Človek – spoločnosť – prostredie. Vybrané problémy priestorovej sociológie*. Bratislava: SÚ SAV, 2002. 374 s. ISBN 80-855444-15-6.

GAJDOŠÍK, M., POLÁCH, A. 1984. *Chov oviec*. 1.vyd. Bratislava: Príroda, 1984. 360 s.

GOLECKÝ, J., ČUNDERLÍKOVÁ, Z. 2004. *Racionálne systémy pasenia hospodárskych zvierat* [online]. B. m. : b. v., 2004 [cit.2010-02-11]. Dostupné na internete: <<http://www.agroporadenstvo.sk/zv/ostatne/pasenie.htm>>.

GONDOVÁ, M. 1997. *Rozvoj podnikania vo vidieckej turistike*. Nitra :APRV, 1997. 105 s.

GREBÁČ, R. 2008. *Zvonia ovčiarstvu do hrobu alebo na vzostup?* [online]. B. m. : b. v., 2008 [cit.2010-02-05]. Dostupné na internete: <<http://www.agroserver.sk/news/zvonia-ovciarstvu-do-hrobu-alebo-na-vzostup.html>>.

GYARMATHY,E., DÚBRAVSKÁ, J., ČOPIK, A. 2009. Vplyv pasenia oviec na trvalé trávne porasty. In *Slovenský chov* , 2009, č.4, s. 37-38.

-
- GYARMATHY, E. 2009. *Analýza chovu oviec v SR* [online]. B. m. : b. v., 2009 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na internete: <http://www.agroporadenstvo.sk/zv/ovce/ovce_gyarm/ovce_gy_5_5.htm>.
- HABÁN, M., OTEPKA, P. 2007. *Vidiecky turizmus a agroturizmus*. 2. vyd. Nitra: ÚVTIP pre vydavateľstvo NOI v Bratislave, 2007. 117 s. ISBN 978-80-89088-52-2.
- HOLÚBEK, R.- JANČOVIČ, J. 2001. *Lúkarstvo a pasienkarstvo*. 2. vyd. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2001. 129 s. ISBN 80-7137-827-5.
- HOVANČÍK, M. 2009. *Zo studnice rodnej reči* [online]. B. m. : b. v., 2009 [cit. 2010-02-05]. Dostupné na internete: <<http://www.juls.savba.sk/ediela/ks/2002/5/ks2002-5.html>>.
- KERESTEŠ, J. 2008. *Ovčiarstvo na Slovensku história a technológie*. 1. vyd. Považská Bystrica: Eminent, 2008. 592 s. ISBN 80-969840-5-3.
- KERESTEŠ, J., SELECKÝ, J. 2005. *Syrárstvo na Slovensku história a technológie*. 1. vyd. Považská Bystrica: Eminent, 2005. 368 s. ISBN 80-969387-9-7.
- KRUPOVÁ, Z.- DAŇO, J. 2006. Ekonomické využívanie trávnych porastov chovom oviec. In *Chov oviec a kôz*, roč. 26, 2006, č. 2, s. 10-11.
- KOČÍK, K. [s. a.]. *Fujara, nástroj pastierov* [online] [cit. 2010-02-11]. Dostupné na internete: <<http://www.fujera.sk/o-fujare/nastroj-pastierov.369.html>>.
- KYTOŠ, J. 2007. Revúcke bryndzové halušky. In *Chov oviec a kôz*, roč. 27, 2007, č. 4, s. 33-34.
- LAZARČÍK, J. 2005. Úloha ovčiarstva v ekologickej poľnohospodárskej výrobe. In *Manažment a ekonomika ekologickej poľnohospodárskej výroby*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2005, s. 28.
- MARGETÍN, M. – BULLOVÁ, M. 2004. *Manažment chovu oviec*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2004. 183 s. ISBN 80-8069-342-0.

MICHALCOVÁ, A. 2009. Zásady správnej praxe pre výrobu a predaj výrobkov z ovčieho mlieka v salašníckych podmienkach. In *Zborník z informačného seminára pre chovateľov oviec a kôz*. Závod: Agroinform, 2009, s. 129-135.

MORAVEC, J. et. al., 1994. *Fytcenologie : Náuka o vegetaci* .1. vyd. Praha : Academia, 1994 . 403 s. ISBN 80-200-0457-2.

MP SR. 2008. *Koncepcia chovu oviec na Slovensku pre obdobie 2006 – 2010 s výhľadom do roku 2013* [online] [cit. 2009-10-11]. Dostupné na internete: <<http://www.land.gov.sk/sk/download.php?fID=318>>.

MP SR. 2008. *Program rozvoja vidieka SR 2007 – 2013* [online] [cit. 2010-02-20].

Dostupné na internete:

<<http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=32&navID2=32&sID=26&id=1977>>.

NOVÁK, J. 2008. *Obnova pasienkov na karpatských salašoch*. 1. vyd. Nitra: UVTIP, 2008. 200 s. ISBN 978-80-89088-64-5.

OCHODNICKÝ, D., ZUSKINOVÁ, I., SWATRVAGHEROVÁ, D. 1998. *Kozie a ovčie produkty* .1.vyd. Bratislava: Elita, 1998. 176 s. ISBN 80-8044-050-6.

OCHODNICKÝ, D. et.al., 1989. *Kŕmenie oviec a kôz*. 1.vyd. Bratislava: Príroda, 1989. 240 s. ISBN 80-07-00036-4.

ONDRUCH, T. 2002. *Pasme ovce, Valaši*.2. vyd. Rožnov pod Radhoštěm: ZO Český svaz ochránců přírody - Salamandr, 2002. 32 s.

PÁNIK, Š. 2006. Skúsenosti chovateľa oviec v podmienkach PD Trstená. In *Chov oviec a výroba ovčieho mlieka na Slovensku*. Nitra: 2006, s. 16.

PATÚŠ, P.1996. *Rukoväť podnikateľa vo vidieckom CR a agroturistike*. 1.vyd. Bratislava: Cestovateľ,1996. 118 s. ISBN 80-967649-0-X.

PICHLEROVÁ, E., VEREŠPEJOVA, A. 2008. *Tráva nie je len tráva* [online] [cit. 2010-03-01]. Dostupné na internete:

<<http://www.agroserver.sk/news/trava-nieje-len-trava.html>>.

PODOLÁK, J. 1982. *Tradičné ovčiarstvo na Slovensku*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 1982. 232 s.

REĽOVSKÝ, S. 2007. Predstavenstvo ZCHOK na Slovensku- družstvo. In *Chov oviec a kôz*, roč. 27, 2007, č. 3, s. 4-5.

SELECKÁ, Z., 2009. Tradícia v dreve. In *Chov oviec a kôz*, roč. 29, 2009, č. 4, s.10-12.

TASR, 2009. *Štát podporí nové a rozširujúce sa chovy oviec* [online]. B. m. : b. v., 2009 [cit.2010- 01- 11]. Dostupné na internete:

<<http://www.polnoinfo.sk/clanok/647/zekonomiky/zivocisna-vyroba/stat-podpori-nove-a-rozsirujuce-sa-chovy-oviec/>>.

TÓTHOVÁ, V. 2009. Samostatne hospodáriaci roľník – základný pilier rozvoja vidieka. In *Regióny- vidiek -životné prostredie 2009* [CD-ROM]. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2009, s. 217-222. ISBN-978-80-552-0259-4.

VIŠŇOVSKÝ, I., MALÍK, J. 1995. *Chov oviec*. 3. vyd. Bratislava: Príroda, 1995. 169 s. ISBN 80-07-00747-4.

VLÁČIL, R., MIHINA, Š. 2004. Chov oviec a trávne porasty pri trvalej udržateľnosti. In *Chov hospodárskych zvierat v podmienkach EÚ* [CD-ROM]. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2004, s. 326- 330.

VLÁČIL, R.- MIHINA, Š. 2004. Ako zohľadňujú aktuálne technológie v chove oviec ekologické hľadiská In *Slovenský chov*, 2004, č. 1, s. 40-41.

ZUSKINOVÁ, I. 2001. Ovčiarstvo a salašníctvo v Liptove In *Prírodné bohatstvo a kultúrne dedičstvo Liptova*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita, 2001, s. 40.

ZUSKINOVÁ, I. 2006. *Ovčiarske múzeum, Galéria ľudového výtvarného prejavu* [online] [cit.2010- 03- 18]. Dostupné na internete: <<http://www.snm.sk/muzeum/?clanok=117>>.

Prílohy

Príloha A

Príloha 1 Prihláška záujemcu o kurz Chovateľ oviec- Bača

Príloha 2 Učebná osnova kurzu Chovateľa oviec

Príloha B

Obrázok 1 Pohľad do koliby v Ovčiarskom múzeu v Liptovskom hrádku

Obrázok 2 Komárnik v Ovčiarskom múzeu

Obrázok 3 Charakteristické doplnky spojené s ovčiarimi, vystavené
v Ovčiarskom múzeu

Obrázok 4 Mapa Bačova cesta

Príloha A

Príloha 1

Tento projekt je spolufinancovaný
Európskym spoločenstvom

Prihláška záujemcu o kurz „Chovateľ oviec – Bača“

Meno, priezvisko, titul	
Bydlisko	
Telefón	
Fax	
E – mail	

Zdroj: www.agroinfocentrum.sk/doc/09_07_07_chovateloviec-baca.doc

Učebná osnova kurzu „Chovateľ oviec – Bača“

Téma
Úvod do problematiky vidieka
Motivačné faktory podnikania Právne formy podnikania na vidieku Čo je to SHR, Farmár
Základy chovu oviec, súčasné zámery v kontexte EÚ <ul style="list-style-type: none">
▪ Anatómia a fyziológia zvierat
▪ Plemená oviec, plemenárstvo, šľachtenie, hodnotenie oviec
▪ Výživa zvierat, spôsoby pasenia, výživa v zime
▪ Technológia chovu oviec, chovné ciele
▪ Zooveterinárne opatrenia, prevencia, liečba
▪ Technológia dojenja a ošetrovanie mlieka
▪ Základy plemenárskej práce v chove oviec a kôz, odchov baranov
Vedenie základnej evidencie chovateľa – registrácia a štatistika, účtovníctvo a evidencia
Agroturistika a vidiecka turistika ako doplnková činnosť farmára
Zostavenie podnikateľského plánu chovateľa – dotácie z fondov SR a EÚ
Praktická dielňa

Zdroj: <http://www.arvi.sk/index.php?choice=10&news=33>

Príloha B

Obrázok 1 Pohľad do koliby v Ovčiarskom múzeu v Liptovskom hrádku

Obrázok 2 Komárnik v Ovčiarskom múzeu

Obrázok 3 Charakteristické doplnky spojené s ovčiarňami, vystavené v Ovčiarskom múzeu

Obrázok 4 Mapa Bačova cesta

Zdroj: <http://www.bacovacesta.sk/index.php?pl=1>